

TUDOMÁNYOS ÉS TECHNIKAI NAPLÓ

Egy Nobel-díj margójára

— Az emberiség intellektuális közösségének híve vagyok — mondta Szent-Györgyi professzor, az emberiség intellektuális közösségének kitüntetettje. A nagy magyar tudós, aki a huszadik századi magyar történelem egyik legkomolyabb diadálját aratta: hiszi és reméli, hogy a tudomány egyszer az összes ellentéteket meg fogja szüntetni. Világnézetéről és emberi hitvallásáról nem sokat hallottunk a múltban és azt hiszem, éppoly keveset fogunk hallani a jövőben. Pedig Szent-Györgyi Alberttől és élete példájától igen sok »világnézetet« és emberi hazafiságot tanulhatunk. A tudós, aki eddigi tevékeny éveinek jórészt külföldön töltötte, német, holland és amerikai laboratóriumokban dolgozott, hogy aztán boldogan térjen haza: nem kozmopolita és nem elvakult sovíniszta. Igaz magyar hazafisága tökéletesen beilleszkedik az átfogó emberi hazafiságba, az emberiség és az emberi szellem jövőjét féltő-építő »emberi-sovínizmusba«.

*

Néhány hét még és Stockholmban át fogja venni Szent-Györgyi Albert az orvostudományi Nobel-díjat. Részt kap abból a díjból, amelyet a dinamitgyáros Nobel Alfréd, a háború nagyparosa a béke és az emberiség intellektuális közössége ügyének ajánlott fel. Megkapja azt a díjat, amellyel előtte Behringet, Pavlovot, Ehrlichet, Mecsnikovot, Robert Kochot és az orvostudomány sok más nagyságát tüntették ki. Megkapja azt a díjat, amelynek *odattélésében semmiféle mellékszempont, semmilyen politikai befolyás nem érvényesülhet.* A tudományos Nobel-díjaknál ugyanis a legtrikább esetben jelölhet az a nemzet, amely valamelyik fiának szeretné biztosítani a díjat. Az irodalmi Nobel-díj esetében például Magyarországon a Tudományos Akadémia is ajánlhat, amelynek mellesleg dr. Szent-Györgyi Albert nem tagja. Az akadémikusok jelölésénél feltehető volna esetleg, hogy különböző előítéletek, pártpolitikai szempontok érvényesülhetnek. A tudományos Nobel-díjakat azonban minden ilyen befolyás lehetőségétől mentesítették. Az orvosi és fiziológiai Nobel-díjat például a stockholmi Karolinska Intézet adja ki. A jelölésben ez az intézet, a volt Nobel-díjasok és más híres tudósok vehetnek részt. A Nobel-alapítvány igen szigorú feltételeket szab. Az orvosi és fiziológiai jelölő, illetve választó bizottság nemcsak a jelöltek teljes tudományos működését köteles megismerni, de köteles az intézetben a jelöltek tudományos kísérleteit ellenőrizni és ha kell, megismételni, nehogy a megjutalmazott kutatásról kiderüljön, hogy valami tévedésen alapszik, vagy pedig nem olyan nagy jelentőségű, mint amilyennek hitték. Amennyire emberileg lehetséges, a Nobel-díj a világ legigazságosabb ítéletén alapul.

*

Amikor Szent-Györgyi Albert professzor belép abba a fényes terembe, ahol előtte annyi nagy tudóst tüntettek már ki, nemcsak önmagának és Magyarországnak szerez dicsőséget, hanem annak a fiatal tudósgenerációnak is, amely e zürzavaros nehéz korszakban csak a munkájával törődik és csak a tudomány előrevitelével, vagyis az emberiség közös ügyével törődik.

Egyes körökben a Nobel-díjat szeretnék kedvezőtlen színben feltüntetni. Szellemét felelőtlen nemzetköziséggel vádolják és neheztelnek a tudósokra, ha nem oly vadul sovíniszták, mint azok, akik még nem kapták meg az emberiség közös ügyének vízióját. Pedig a tudósra nem lehet emiatt neheztelni. Senki sem, a leg-

vadabb sovíniszta sem várna el, mondjuk, a rákbetegség eljövendő legyőzőjéről, hogy felfedezését gondosan titkolja, hogy kizárólag tulajdon honfitársait szabadítsa meg az emberiség legveszedelmesebb betegségétől... Nem, a nagy tudósok nem tudnak elvakult sovíniszták lenni, túlságosan szeretik az embert. *S mily furcsa,*

Kína nem halt meg és nem is fog meghalni — mondja Karlgren svéd professzor, a világhírű Kína-szakos tudós

Karlgrén professzor, aki először van Budapesten, Európaszerte a legelismertebb szaktekintély minden téren, mely a Távol-Kelettel, mindenekelőtt pedig Kínával összefügg.

Kutatásai alapján felforgatták a keleti művészet történetére vonatkozó, eddig ismert tudományos tanokat, úgy-hogy Angliában és Franciaországban a legismertebb könyvek használhatatlanná váltak, amióta ez a szöke, borotvált, nyugodt beszédmodorú tudós felállította új elméletét.

Az egyik budapesti műgyűjtő házában, kínai régiségek között beszél tanulmányairól, tapasztalatairól.

— Közvetlenül a háború előtt, 1910 körül, a kínai művészet és történelem iránt új, rendkívül élkény érdeklődés ébredt világszerte. Addig hozzávetőleg intéztek el igen sok keleti művészeti kérdést és így az egész világon az a közhiedelem uralkodott, hogy a kínai bronzok legnagyobb része nagyon »fiatal«, késői korból ered. Ezt a »késői« kort úgy kell értenünk, hogy Krisztus előtt a 12. századba helyezték ezeket a gyönyörű, méltóságos bronzokat, melyek egyedülállók Kína művészettörténetében.

— Hogyan jutott eszébe, hogy éppen ezekkel a bronzokkal foglalkozzék?

— Eleinte nyelvész voltam, de lassacskán láttam, mennyire megnéhezíti a művészettörténetek munkáját az, hogy csak legtrikább esetben beszélnek azon a nyelven, amelynek területén kutatnak. Tudtam kínaiul és így elkezdtem rendszeresen böngészni a feliratokat... igyekeztem nem annyira művészi élmény vagy művészi tapasztalat szerint osztályozni a bronzokat, hanem a pontos feliratok szerint. Az ásatások folyamán azután arra a felismerésre jutottam, hogy a bronzok legnagyobb része, amely állítólag a Chou dinasztia korából ered, Krisztus előtt 1200 évből, egészen Krisztus előtt 2000-ig nyúlik vissza, a Sang és Yin dinasztiák uralkodása alá. Így az egész művészettörténet 800 évvel eltolódott és így »szídnak« engem, hogy a kínai művészettörténeti könyveket át kell írni!

Most minden kérdés nélkül, óriási lelkesedéssel beszél a budapesti Hopp Ferenc múzeumból. Oda ment legelőször, Budapestre való megérkezése után.

— Nagyszerűnek tartom, hogy ilyen elsőrangú keleti gyűjteményük van, itt, Magyarországon! Még nincs tíz éve, hogy Hopp Ferenc adományát az állam átvette és már ez alatt a rövid idő alatt milyen igazi értékekkel sikerült gyarapítani ezt a múzeumot! Gyönyörűek a tükrök, apró bronzszobrok és övesetek, melyeket Felvinczi Takách Zoltán professzor hozott tavalyi keleti tanulmányútjáról. Ezeknek a műtárgyaknak legnagyobb része is abból az érdekes Hwei korból ered, melyet annyira szerettek és mely, nézetem szerint, a keleti művészet egyik legértékesebb korát jelenti.

Érdeklődünk: ismeri-e a modern Kínát és mi a véleménye a jelenlegi fejleményekről?

— Hosszú éveket töltöttem Kínában és több ízben voltam odakint. Eppen ezért mondom *mélyszégyen meggyőződéssel, hogy*

hogy az utóbbi időben a legnagyobb nemzeti diadalokat nem szellemi elzárkózottságba menekülő lokálpatrióták, hanem éppen az emberiség intellektuális közösségének hívei, a nagy tudósok aratták. (p. h. gy.)

A kormányzó sűrűnyere Szent-Györgyi professzorhoz

Horthy Miklós kormányzó megbízásából Uray István titkos tanácsos, államtitkár a következő táviratot intézte dr. Szent-Györgyi Albert egyetemi tanárhoz:

»Szent-Györgyi Albert egyetemi tanár úr öméltóságának, Szeged.

A kormányzó úr öféméltósága büszke arra a nagy elismerésre, amely Méltóságod tudományos sikereit a Nobel-díj adományozásával érte és személyében első ízben jutott magyar földön élő magyar tudósak.

Öféméltósága megbízni méltóztatott, hogy legmelegebb szerencsekívánatait támogatásoljam Méltóságodnak.

Uray, titkos tanácsos, államtitkár.«

Kína nem halt meg és véleményem szerint nem is fog meghalni. Tudom, hogy divatos manapság azt mondani, hogy Kína degenerált, nem életképes többé. Ezzel szemben utatok a nagyszerű kínai művészetre, — azt hiszem, ezzel hathatósabb választ adok, mint bármilyen vitatkozással. Kína művészete Krisztus előtt 2000-től Krisztus után 1800-ig állandóan élt és halott. Ez a művészet sohasem vált kicsinyessé, olcsóvá, mindig, minden korban megőrizte méltóságát, nagyvonalúságát és ma is, amikor pedig vagy 100 éve nem látunk különös kínai művészeti teljesítményt, megtartotta páratlan izlését, hűségét a nemes hagyományok iránt. Nem hiszem, hogy egy olyan nép, mely művészetében állandóan újra megújodott, meghalna!

Karlgrén professzor még érdekes részleteket mesél a Kínában folyó ásatásokról, melyeket a mostani háború természetesen veszélyeztet. Eppen Észak-Kínában, a hadszíntéren vannak a legértékesebb sírok és leletek.

— A bombákön és ágyúkon kívül a rabló parasztabandák jelentik a legnagyobb veszélyt ezekre a műemlékekre nézve — meséli a professzor. — Észak-Kínában sehol sincs kő a földben, így a paraszt kisbirtokosok tudják, hogy minden kő, melyet földjükön találnak, rendkívül értékes műemlék. Éjjelenként kimennek földjükre és hosszú vasbotokkal beleszúrnak a földbe. Ahol kemény ellenállásra bukkannak, tudják, hogy értékes leletet találtak és elkezdnek ásni, hogy azután japán műgyűjtőknek drága pénzért eladhassák »leletüket«. Ez azért is jelent nagy veszélyt, mert a japán magángyűjtemények sohasem hozzáférhetők a kutatók vagy tudósok számára, a japán gyűjteménytulajdonosok légmentesen elzárják mindenki elől műkincseiket, úgyhogy a köznek nincs haszna belőlük. De reméljük, hogy azért mégis csak sikerül megővni az óriási műértékek egy részét... háború és bombazápor ellenére — fejezi be csendes megadással és »keleti filozófikus fatalizmussal« a svéd tudós.

Báró Doblhoff Lily.

*

Karlgrén ma, szerdán délután 7/7-kor az Iparművészeti Múzeumban (Üllői út 33. sz.) Kína legrégebbi művészetéről tart előadást.

⊙ A harangzúgás helyettesítése. Az angliai Barking városában érdekes, eredeti módon helyettesítették a harangzúgást. A nevezett városka temploma történelmi műértéket képvisel s miután az épületet most restaurálják, kiderült, hogy tornya a jövőben a súlyos harangot aligha bírja el s a szakértők jelentése alapján a harangot leszerelték. Minthogy a hívők ragaszkodnak a harangzóhoz, az egyházvezetés a templom belsejébe és a toronyba hangszórót szereltetett s egy hangszóró lerögzített, zenei szempontból is igen értékes hangjátékokat és harangzúgást közvetítenek a híveknek. Az újítás azért ért el nagy sikert, mert a lemezre a régi barkingi harangok hangja van felvéve.

November 15 és 30 között elsötétednek a vidéki városok

Megkezdődnek a vidéki légoltalmi gyakorlatok

(Saját tudósítónktól.) Az a lázas légoltalmi előkészítés, melyet az Országos Légvédelmi Parancsnokság a propaganda teréről végre a gyakorlati életbe vitt át, s mely a közelmúltban Budapesten jól sikerült légoltalmi riasztó és elsötétítő gyakorlattal vette kezdetét, újabb érdekes részletéhez érkezett. Az első budapesti riasztó és elsötétítési gyakorlat csak bevezetése volt annak a légoltalmi előkészítő munkasorozatnak, mely hivatva lesz úgy a főváros, mint az ország vidéki városainak légvédelmét biztosítani. Mint a Pesti Napló illetékes helyen értesült, a fenti munkasorozat második része november 15 és 30 között kerül lebonyolításra, amikor több vidéki városban a budapestihez hasonló riasztó és elsötétítő gyakorlatokat fognak rendezni.

Számtanlecke a német elemikben...

A Times legutóbbi érdekes cikke közölt arról, hogy a német birodalmi iskolák számtankönyvei milyen újszerű példákat tartalmaznak s azok témaköre kevés kivétellel a haditechnika, de különösen a bombavető repülőgépek működési területéből adódik.

»Egy negyvenhat bombavetőből álló repülőraj tűzbombákat dob egy ellenes városra. Minden egyes repülőgépen 500 darab másfélkilogramm súlyú bomba van. Számítsátok ki, milyen súlyú a bombarakomány. Számítsátok ki, hány tüzet idézhetnek elő a repülőgépek, ha a bombadobások 30 százaléka teletalál s ha a találatok 20 százaléka tűzkatasztrófát idéz elő. Nappal a bombavető 280 km.-nyi sebességgel repülnek, éjszaka 240 km.-rel. Számítsátok ki, mennyi idő alatt repülhetnek ezek a gépek Breslauból Prágába.«

⊙ Zenélő írógépet talált fel egy gimnáziumi tanár. Eddig a gépirás tanulására kizárólag csak a drága írógépek álltak a tanulók rendelkezésére, ami a tanulást megnehezítette s így sokkal kevesebben sajátították el a gépirást, mint amennyien szeretnék volna. Történt ugyan már néhány kísérlet, amely a betűk megfelelő elrendezésével nyújtott alkalmat a gyakorlásra, de itt nem volt meg a gyakorlás ellenőrzésének lehetősége és a tanuló sohasem tudta, valóban a megfelelő betűt nyomta-e le. Windisch István állami gimnáziumi tanár ezért zenélő írógépet szerkesztett, amelyen a betűbillentyűk lenyomása nyomán keletkezett hangokkal a gépirást tanulók ellenőrizhetik magukat. Aki rossz betűt nyom le, hamis hangot kap az írógépen. A készülékbe szerelt csengőkkel az is ellenőrizhető, használta-e a tanuló a váltót vagy a szóközbillentyűt. A gimnáziumi tanár zenélő írógépe egy vagy több tengelyre szerelt betűbillentyűkből, ezekre, alájuk vagy föléjük egy vagy több síkban elhelyezett lengő nyelvekből, illetve karokból, billentyűkből vagy kalapácsokból és ezek révén hangot adó zengő lemezekből, rudakból és csengőkből áll.

⊙ Londoni statisztika az ócskavashányról. A vasgyártással foglalkozó üzemeknek egyik igen fontos nyersanyaga az ócskavas — a nehézipari termelés statisztikája szerint — a közeljövőben az egész világon legkeresettebb cikkek közé fog tartozni, mely jelenséget a hadiipari termelés tesz indokolttá. Amíg Angliában 1935-ben 5,5 millió tonna ócskavasat használtak fel, addig 1936-ban a szükséglet 7 millió tonnára emelkedett, nem is szólva arról, hogy a nyersvasgyártás még nagyobb arányban emelkedett. A lőszergyártás és a hajóépítés rendkívül sok vasat és acélt igényel s a megnövekedett szükségletnek nélkülöznie kell a vasércben gazdag spanyolországi bányatelepek szállítását. A világ egyik legelső ipari államának, Angliának szűkös vastermelési viszonyaira mi sem jellemzőbb, hogy az illetékes minisztérium megállapodást kötött az ócskavasszindikátussal, miszerint kötelezettséget vállaltak arra, hogy mindaddig, amíg a szigetország vaskohételepeinek szükséglete nincsen kielégítően fedezve, addig külföldre nem eszközölnek eladásokat.